

ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ОБ'ЄКТИ, СУБ'ЄКТИ, ЦІЛІ ПРОВЕДЕННЯ

© І.Ю. Кондрат, І.І. Лащик, 2009

У доповіді розглянуто та проаналізовано погляди окремих авторів на трактування поняття «діагностика кризового стану підприємств» та на їх основі запропоновано власне бачення його сутності. Виокремлено та охарактеризовано перелік об'єктів, суб'єктів та цілей діагностування.

In a lecture the looks of separate authors are considered and analysed to interpretation of concept «diagnostics of the crisis state of enterprises» but on their basis own approach is offered in relation to vision of his essence. The list of objects, subjects and aims of diagnosing is selected and described.

Постановка проблеми

Негативні тенденції світової фінансової та економічної кризи призвели до того, що сьогодні проблема банкрутства стала однією з найбільш актуальних практично у кожній країні. Для економіки нашої країни явище банкрутства не є новим. Затяжна адаптація до ринкових умов господарювання, нестабільність економіки, хронічний дефіцит грошових коштів, постійні та необдумані зміни законодавства, а також вкрай некерована конкурентна боротьба на ринках призводять до того, що значна кількість вітчизняних товаровиробників опиняються у кризовому стані, який для більшості із них закінчується банкрутством.

Основним засобом виживання підприємств у таких умовах є розробка та впровадження ефективного механізму антикризового управління, важливе місце у якому займає діагностика кризового стану. При цьому, слід зазначити, що вибір методики діагностування, насамперед, залежить від об'єктів, суб'єктів та цілей його проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На сьогоднішній день широке коло питань пов'язаних із діагностикою кризового стану підприємств досліджено з боку як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів. Серед західних науковців важливий внесок у дослідження цієї проблеми зробили А.Альтман, І.Бівер, Р. Ліс, Олсон, серед російських – В. Ковальов, В. Касьянов, Н. Маренков, О. Максимов, українських – І.Бланк, Л. Лігоненко, О. Терещенко, А. Андрушко, Ю. Терлецька, О. Пономаренко, Н. Єршова, О. Кузьмін, М. Колісник тощо.

Однак, незважаючи на значну кількість праць та досягнень у цій сфері, багато питань пов'язаних із діагностикою кризового стану підприємств, її сутністю, об'єктами, суб'єктами та цілями проведення залишаються недостатньо з'ясованими та потребують подальших досліджень.

Мета дослідження

Уточнення трактування поняття «діагностика кризового стану підприємств», визначення об'єктів, суб'єктів та цілей її проведення.

Виклад основного матеріалу

Аналіз літературних джерел та існуючих підходів до трактування поняття «діагностика кризового стану підприємств» показав, що на сьогоднішній день ще не розроблена єдина точка зору щодо розуміння сутності цього поняття. Різні автори вкладають у нього різний зміст, залежно від цілей та способів проведення.

Погляди окремих вітчизняних та зарубіжних авторів на трактування поняття «діагностика кризового стану» зведені у таблиці 1[1-5].

Погляди авторів на трактування поняття «діагностика кризового стану»

Автор	Визначення поняття «діагностика кризового стану»
Л. Лігоненко	Діагностика проблем, що виникли у процесі функціонування підприємства та можуть зумовити негативні наслідки у його життєдіяльності.
І.Бланк	Система цільового фінансового аналізу спрямована на виявлення кризового стану підприємства, який спричиняє загрозу його банкрутства.
Ю. Терлецька	Визначення наявності або відсутності кризової ситуації, з одного боку, та виявлення проблем і пропозиція можливих варіантів їх вирішення – з іншого.
Б.Райзберг, Л. Лозовський, Є. Стародубцева	Сукупність досліджень для визначення мети функціонування підприємства, способів їхнього дослідження, виявлення проблем і варіантів їх розв'язання («діагностика економічної системи»).
Н. Єршова	Процес визначення фінансового стану підприємства та оцінка можливості його змін.
О. Андрушко	Система ретроспективного, оперативного та перспективного аналізу, спрямована на виявлення ознак кризового стану підприємств, оцінку загрози його банкрутства та можливостей подолання кризи.
А. Азріліян	Дослідження, орієнтоване на визначення цілей функціонування підприємства, методів їх досягнення та виявлення недоліків («діагностика економічної системи»).
О. Пономаренко	Необхідний етап дослідження проблем, що мають місце у процесі життєдіяльності певної системи, який відбувається після виявлення проблеми в результаті контролю.

Вивчення та аналізування підходів окремих авторів до трактування поняття «діагностика кризового стану» (таблиця1), дозволяє виділити такі притаманні їм недоліки. По-перше, більшість авторів при визначенні поняття діагностики кризового стану ототожнюють його із системою фінансового аналізу. На нашу думку, такий підхід є дещо суперечливим, оскільки фінансовий аналіз є лише одним із інструментів діагностування, до того ж, проведення лише фінансового аналізу не дозволяє проаналізувати усі сторони діяльності підприємства, і як наслідок, отримати об'єктивні результати. По -друге, практично у жодному із розглянутих підходів не враховано часового фактора, який має важливе значення у процесі діагностики. По – третє, діагностика кризового стану повинна передбачати певну послідовність проведення, що також не враховано у розглянутих підходах.

Беручи до уваги запропоновані вище підходи до трактування поняття «діагностика кризового стану», а також притаманні їм недоліки, пропонуємо власне бачення його сутності. Отже, під діагностикою кризового стану слід розуміти сукупність логічно-побудованих та економічно обґрунтованих методів та прийомів фінансово-економічного аналізу, які повинні застосовуватись систематично через визначені проміжки часу (залежно від розмірів та виду діяльності підприємства) з метою своєчасного виявлення ознак кризового стану підприємства та оцінки перспектив його подальшого розвитку.

Як уже зазначалося, вибір методу діагностики кризового стану, насамперед, залежить від об'єктів, суб'єктів та цілей її проведення. Особливої актуальності та важливості діагностика кризового стану підприємств набуває для їх керівників та власників, адже її результати є основним джерелом повної та достовірної інформації про реальний стан та можливості підприємства і, відповідно, основою для прийняття адекватних рішень стосовно подальшої стратегії розвитку. Важливою вона також є і для окремих органів державної влади, інвесторів, кредиторів, страховиків, конкурентів, клієнтів тощо. Її результати дозволяють зазначеним сторонам уникнути зайвого ризику від партнерства з досліджуваним об'єктом та забезпечити стабільність і збалансованість національної економіки. Відповідно до цього, суб'єктами діагностики кризового стану підприємств можуть бути внутрішні зацікавлені сторони та зовнішні зацікавлені (незацікавлені) сторони [6]. Перелік суб'єктів, об'єктів та цілей діагностики наведений на рисунку 1.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Аналіз підходів окремих авторів до трактування поняття «діагностика кризового стану», дозволило виділити притаманні їм недоліки та на цій основі запропонувати власне бачення його сутності. Дослідження літературних джерел дало змогу виокремити та охарактеризувати сукупність об'єктів і суб'єктів діагностики кризового стану підприємств, а також цілей, які можуть ставитись при її проведенні. Результати проведеного дослідження у подальшому будуть використані у розробленні методики поетапної діагностики кризового стану суб'єктів господарювання, яка дозволить вирішити ряд проблем притаманних антикризовому управлінню.

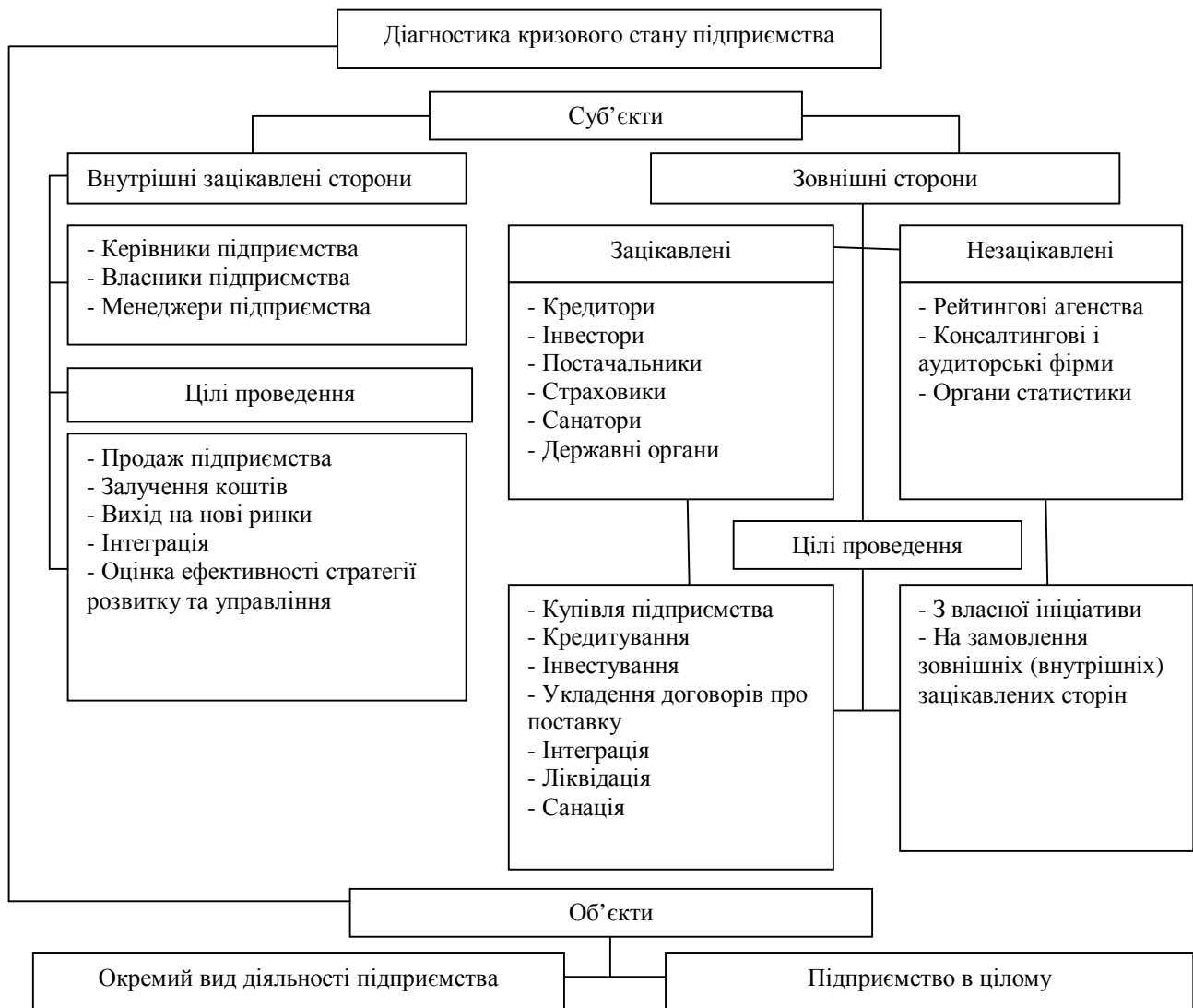

Рис. 1. Суб'єкти, об'єкти та цілі діагностики кризового стану підприємств

Літературні джерела

1. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т., 2001. – 580 с.
2. Терлецька Ю.О. Формування та впровадження ефективної системи антикризового менеджменту на підприємствах: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук (08.00.04.)/НАН України; Чернівецький національний університет. – ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2008, 20 с.
3. Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Є.Б. Сучасний економічний словник – 3-тє вид., доп. – М.: ІНФРА-М, 2002 – 480 с.
4. Єршова Н.Ю. Діагностика у системі антикризового управління машинобудівним підприємством: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук (08.00.04.)/НАН України; Харківський політехнічний університет. – Харків, 2009, 20 с.
5. Андрушко О.Б. Економічне діагностування кризового стану та загрози банкрутства машинобудівного підприємства: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук (08.00.04.)/НАН України; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2007, 20 с.
6. Долінський Л., Сацук Д. Оцінка надійності підприємств: теоретико-методологічний підхід//Фінанси України. - №1. – 2008р. – с.108-117